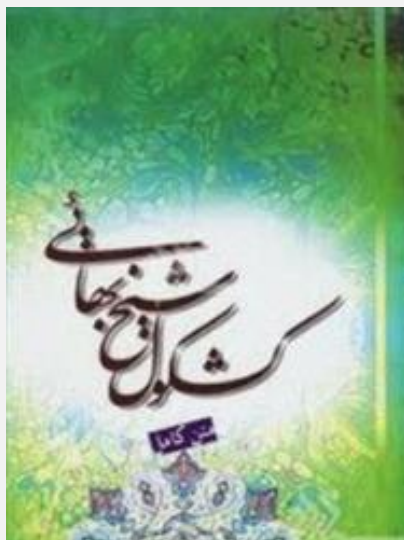

چرا «شیخ» نام اثرش را «کشکول» گذاشت؟

کشکول، کتاب خواندنی و جالبی است که همه چیز می‌توان در آن یافت. از فقه و اصول، شعر و ادبیات، معانی و بیان، نحو و صرف، مطایبه و لطیفه و غیره.

کشکول، کتاب خواندنی و جالبی است که همه چیز می‌توان در آن یافت. از فقه و اصول، شعر و ادبیات، معانی و بیان، نحو و صرف، مطایبه و لطیفه و غیره.

بهاءالدین محمد بن حسین عاملی، معروف به شیخ بهائی روحانی و دانشمند نامدار شیعه در قرن دهم و یازدهم هجری است که در دانش‌های فلسفه، منطق، هیئت و ریاضیات تبحر داشت. در حدود 95 کتاب و رساله از او در سیاست، حدیث، ریاضی، اخلاق، نجوم، عرفان، فقه، مهندسی و هنر و فیزیک بر جای مانده است. به پاس خدمات وی به علم ستاره‌شناسی، یونسکو سال 2009 را به نام او سال 171#& نجوم و شیخ بهایی& نامگذاری کرد.

حدود 80 کتاب و رساله کوچک و بزرگ به شیخ بهایی منسوب است که عمدتاً در علوم دینی و ریاضی و غالباً به زبان عربی است. درباره کتاب کشکول او، نکاتی قابل ذکر است که در زیر اشاره می‌شود:

ظاهراً شیخ دفتری همیشه همراه خود داشت که مطالب جالب و مفیدی را که می‌خواند یا می‌شنید، در آن ثبت می‌کرد و چون این مطالب، بدون هیچ نظم و ترتیبی و بدون فصل بندی در پی هم آمده است، نام آن را کشکول گذاشت. کشکول ظاهراً در 5 دفتر بوده است.

کلمه کشکول به کاسه‌گذاری در اویش و صوفیان اطلاق می‌شود که شبیه به کشتی است و پادشاهان صفوی، عده‌ای را در لباس درویشی در کوچه و بازار، به مداحی اهل بیت و به ویژه حضرت علی واداشته بودند تا بدین وسیله ترویج مذهب شیعه و تبلیغ محبت حضرت علی(ع) را بکنند و مردم هم در حد وسع خود به آنها کمک می‌کردند و هر کس چیزی در کشکول می‌انداخت و لذا وقتی کشکول را خالی می‌کردند، همه چیز در آن ممکن بود پیدا شود. شیرینی، نقل، آجیل، نان، پول، خرما و غیره. شیخ کتاب خود را که انبانی پر از مطالب گوناگون است به 171#& کشکول& تشبیه کرده است و بعضی معادل عربی کشتی(یعنی سفینه) را به همین معنا به کار برده اند و بعضی معدل هندی کشتی(یعنی جُنگ به ضم میم) را ترجیح داده اند و لذا سفینه، جُنگ و کشکول همه به یک معنا به کار می‌رفته است و ملا احمد نراقی، کشکول خود را خزائن نامیده است.

چنین پیداست که شروع به جمع‌آوری کشکول در سال 992 هجری در هنگام عزیمت شیخ به سفر حج بوده است زیرا که در اولین صفحات آن از این تاریخ یاد می‌کند. شیخ بسیاری از اشعار خود را به فارسی و عربی در همین کتاب، ثبت کرده است. به ویژه اشعار مربوط به سوانح سفر حجاز که بعداً به عنوان 171#& نان و حلوا& معروف شده است، جای جای در کشکول آمده است.

کشکول، کتاب خواندنی و جالبی است که همه چیز می‌توان در آن یافت. از فقه و اصول، شعر و ادبیات، معانی و بیان، نحو و صرف، مطایبه و لطیفه و غیره. اما به علت بی‌نظمی مطالب آن، دسترسی به آن‌ها آسان نیست. مگر آن که فهرس زیادی برای آن تهیه شود و نیاز به یک اصلاح و تصحیح جدید دارد.

* متن بالا گلچین مقاله‌ای با عنوان 171#& شیخ بهایی، زندگی و آثار او& است که در کتاب ماه 171#& دین& در اسفند 88 منتشر شده.